

ZAVIČAJNA ZBIRKA III. GIMNAZIJE OSIJEK U ŠKOLSKIM PROJEKTIMA I NASTAVI POVIJESTI

The county collection of the III. gimnazija Osijek in school projects and History classes

Sanja Galic
III. gimnazija Osijek, Knjižnica
sanja.galic1@skole.hr

UDK /UDC **027.8(497.543)**

Izlaganje sa znanstvenog skupa / Conference paper
Primljeno/Received: 06.09.2018.

Broj
bibliografske
jedinice

316

Sažetak

Školske knjižnice Hrvatske pripadaju školskom i knjižničnom sustavu pa se pri izgradnji knjižnične zbirke III. gimnazije Osijek vodi briga o propisima iz oba sustava. Za zavičajnu zbirku to su *Preporuke za ustroj zavičajne zbirke u narodnim knjižnicama i drugim knjižnicama (ustanovama) koje prikupljaju knjižničnu zavičajnu građu i Standard za školske knjižnice*. Zbirka je oblikovana sadržajno, ima lokalni ili mjesni karakter i, za sada, obuhvaća monografije o Osijeku. Publikacije građana i o građanima Osijeka nisu izdvojene u zbirku, nego su samo predmetno označene. U radu se prikazuje uloga zavičajne zbirke u redovnoj nastavi povijesti i školskim projektima. Njome se stvaraju uvjeti za interdisciplinarni pristup učenju, istraživanju, razvijanju svijesti o vrijednostima nacionalne kulturne i prirodne baštine, te poticanju duhovnog ozračja škole.

Ključne riječi: školska knjižnica, zavičajna zbirka, nastava povijesti, školski projekt

Summary

Croatian school libraries are part of both school and library systems, which means that by building the book collection of the III. Gimnazija Osijek, regulations of both systems are met. For the county collection the following regulations are applied: *Recommendations for arranging the county collection in public libraries and other libraries that collect library county materials and School libraries standard*. The collection is formed by content, it has local character and, for now, contains monographs about Osijek. Publications of the citizens and about the citizens of Osijek are not separated in a specific

collection but only designated. The article examines the role of the county collection in school projects and History classes. Interdisciplinary learning is promoted as well as researching, developing awareness of national cultural and natural values as well as spiritual atmosphere at school.

Key words: school library, county collection, History classes, school projects

Uvod

Školska je knjižnica specifična po tome što pripada školskom i knjižničnom sustavu. Pri izgradnji knjižnične zbirke uzima se u obzir, uz pravila iz područja knjižničarstva, od Ministarstva znanosti i obrazovanja RH propisani nastavni plan i program te *Standard za školske knjižnice*¹. U njemu su, osim materijalne opremljenosti i potrebne stručne spreme školskog knjižničara, navedene zadaće koje treba ispuniti svaka školska knjižnica:

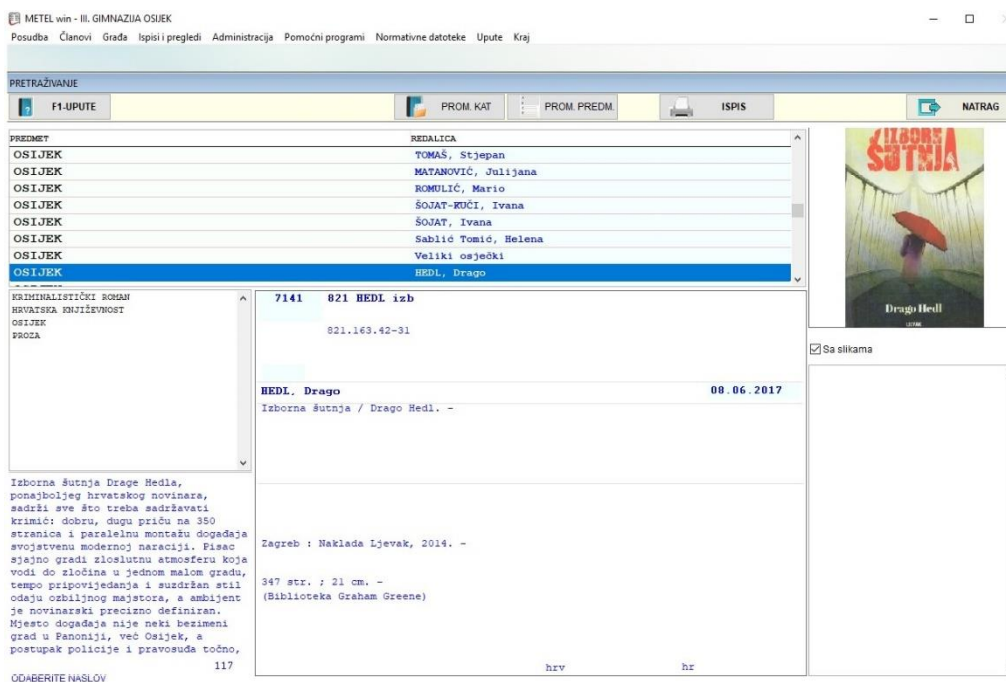
- promicanje i unaprjeđivanje svih oblika odgojno-obrazovnog rada
- stvaranje uvjeta za učenje
- mogućnost prilagodbe prema različitim oblicima učenja i očekivanjima sudionika u procesu učenja
- pomoć učenicima u učenju, poticanje istraživačkog duha i osobnog prosuđivanja
- poticanje odgoja za demokraciju
- razvijanje svijesti o vrijednostima nacionalne kulture, posebno jezika, umjetnosti i znanosti, te vrijednosti multikulturalnosti
- stvaranje uvjeta za interdisciplinarni pristup nastavi
- poticanje duhovnog ozračja škole.

To znači da je i zavičajna zbirka knjižnice III. gimnazije Osijek izravno uključena u nastavne i izvannastavne aktivnosti poput školskih projekata.

¹ STANDARD za školske knjižnice, 2000. URL: <http://www.nn.hr/clanci/sluzbeno/2000/0698.htm> (2018-08-28)

Zavičajna zbirka knjižnice III. gimnazije Osijek

Planiranje nabave knjižnične građe za knjižnicu III. gimnazije Osijek odvija se u suradnji s profesorima, poštujući pri tome potrebe njihovih nastavnih predmeta. Tako je zavičajna zbirka nastala u suradnji s profesorima povijesti budući da se u redovnoj nastavi toga predmeta uči povijest zavičaja, odnosno Osijeka, koju učenici samostalno istražuju i prezentiraju na nastavi. Primjetno je da se učenici pri traženju informacija o lokalnoj povijesti najčešće javljaju u školsku knjižnicu, a tek ako u njoj ne nađu potrebnu literaturu idu u narodnu, arhiv ili muzej. Promatrajući zbirku prema *Preporukama za ustroj zavičajne zbirke u narodnim knjižnicama i drugim knjižnicama (ustanovama) koje prikupljaju knjižničnu zavičajnu građu*², ona je ustrojena prema sadržaju, ima lokalni ili mjesni karakter i, zasada, obuhvaća monografije o Osijeku. Monografije se stručno obrađuje u knjižničnom računalnom programu MetelWin. Katalogizacijom se izrađuje autorski, stručni i predmetni katalog koji je pretraživ lokalno (slika 1.) i mrežno (slika 2.).

Slika 1. Lokalno pretraživanje

² Preporuke za ustroj zavičajne zbirke u narodnim knjižnicama i drugim knjižnicama (ustanovama) koje prikupljaju knjižničnu zavičajnu građu. URL: <http://www.hkdrustvo.hr/clanovi/Preporuke.pdf> (2018-08-28)

Knjižničarka: Sanja Galic, prof. i dipl. knjiž., stručna suradnica savjetnica
Radno vrijeme: ponedjeljak - petak od 9 do 15 sati.
Smještaj: prizemlje, jug

METELwin DIGITAL LIBRARY :: POČETNA :: REZULTAT x POVRATAK @ Point d.o.o.
UKUPNO : 336 STRANICA : 1. od 7

Rezultat pretraživanja

Bilo gdje Osijek Traži Poništi

BROJ	AUTOR	NASLOV
1		106. brigada Hrvatske vojske / [tekstovi IPD služba 106. brigade Hrvatske vojske ; fotografije Branislav Vrga... et al.]. - Osijek : 106. brigada Hrvatske vojske, 1992. - 8. - 1993.-
2		De la colombe a la paix : quatre joyaux culturels de la Croatie = From the dove to peace : four gems of Croatian heritage = Od golubice do mira : četiri bisera istočne Hrvatske : Osijek, Vinkovci, Ilok i Vukovar / [auteurs des textes = auth Zagreb : Ministarstvo kulture Republike Hrvatske = Ministre de la culture de la République de Croatie = Mi
3		Djeca u ratu i poslije rata : zbornik referata sa savjetovanja, Osijek [I. e. Bizovačke Toplice], 25. i 26. veljače 1993. / [urednica Ana Pintarić ; prijevod na engleski jezik i s engleskog jezika Miriam Goll]. - Osijek : Zavod za školstvo Ministarstva kulture i prosvjete Republike Hrvatske, Referada Osijek, 1993. - Galerija karikatura Osijek = Cartoon gallery Osijek /
4		

Slika 2. Mrežno pretraživanje

Mrežnom katalogu se može pristupiti s nekoliko mjesta: sa stranice škole³, sa stranice školske knjižnice s poveznicom na MetelWin Digital Library⁴.

Svim zavičajnim monografijama dodijeljena je predmetnica OSIJEK, UDK i stručna oznaka u signaturi 908 OSIJEK (slika 3.) te skenirana naslovnica korica kako bi se olakšalo pretraživanje, smještanje na policu i samo pronalaženje. Smještena je u posudbenom prostoru u dijelu stručne građe sa slobodnim pristupom, a polica ima natpis *Osijek monografije* (slika 4.). Osim iznimaka koji više nisu dostupni na tržištu, svaki naslov ima više primjeraka. Koriste se u istraživanju za izradu referata iz povijesti, obilježavanje obljetnica rođenja ili smrti važnih osoba i godišnjica važnih događaja te školske projekte. Redovno se posuđuju što znači odstupanje od pravila uporabe samo u prostoru knjižnice. Razlog tome je što je zaposlena samo jedna školska knjižničarka pa je knjižnica dostupna korisnicima samo šest sati dnevno u pet radnih dana.

³ Web stranica školske knjižnice III. Gimnazije Osijek. URL: <http://www.gimnazija-treca-os.skole.hr/skola/knjiznica> (2019-20-05)

⁴ MetelWin Digital Library. URL: <http://library.foi.hr/m3/kupit.asp?B=198&dlib=1> (2019-20-05)

Slika 3. Stručna oznaka u signaturi

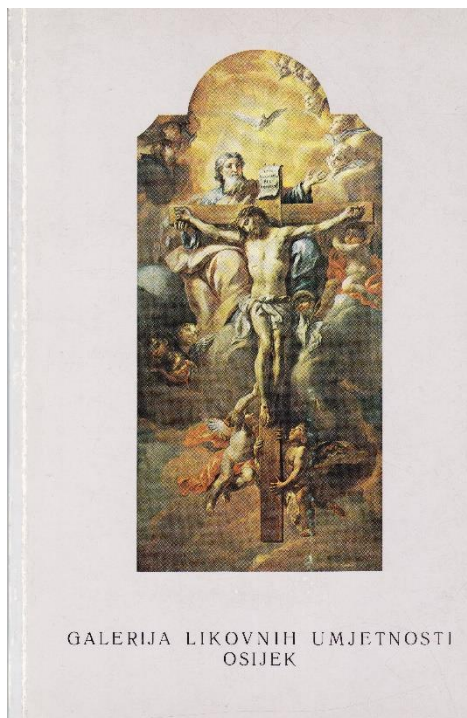

Slika 4. Smještaj zavičajnih monografija

Osim monografija o Osijeku za zavičajnu zbirku knjižnica redovito nabavlja djela književnika rođenih, koji su živjeli ili djeluju u Osijeku. Zbog lakšeg pretraživanja i povezivanja sa zbirkom dodijeljena im je predmetnica OSIJEK, no smještena su među djela iz književnosti. Neka su u sastavu obavezne lektire poput Dobriše Cesarića koji je i bio učenik Realne gimnazije, danas III. gimnazije Osijek. Nalaze se na policama određenim za smještaj hrvatske književnosti pa prema tome imaju stručna oznaka u signaturi nacionalne književnosti, a UDK oznaku za stručni katalog proširenu oznakom književne vrste, roda (npr. 821.163.42-1). Djela tražena za čitanje u slobodno vrijeme (Drago Hedl, Jasna Horvat, Julijana Matanović, Ivana Šojat, Đuro Šovagović...), imaju signaturu sa samo početnom oznakom za književnosti na pojedinim jezicima (821). Time im je određen smještaj na polici beletristike.

Budući da nije završena predmetna obrada cijelog stručnog fonda knjižnice, neke će monografije iz područja likovne umjetnosti (slika 5.), geografije i biografija dobiti predmetnicu zavičajne zbirke. Treba razmisliti i hoće li ostati smještene unutar stručnog područja ili će promijeniti mjesto na polici i fizički ući u sastav zavičajne zbirke. Ako ih se

uključi u sastav zbirke, povećat će se njezin fizički obim pa će morati dobiti i novo mjesto u prostoru knjižnice.

Slika 5. Zavičajne monografije iz područja umjetnosti

Osim toga, knjižnica posjeduje izvješća o radu Realne gimnazije, čiji je III. gimnazija Osijek pravni sljednik, koja prema vremenu objavljivanja pripadaju zaštićenoj građi. Značajna su za istraživanja školske, zavičajne i nacionalne povijesti razvoja školstva. Tu bi građu trebalo digitalizirati kako bi se učinila javno dostupnom na mrežnoj stranici knjižnice ili škole. Za to bi, kako navodi Krpan Smiljanec⁵, trebalo osigurati ljudske kapacitete, suradnju s drugim ustanovama, možda HAZU, Muzej Slavonije ili Odsjek informacijskih znanosti Filozofskog fakulteta u Osijeku. Zatim samu realizaciju skeniranja, dodavanja podataka o građi te osiguranja dostupnosti i korištenja.

Školski projekti i zavičajna zbirka

Obilježje rada s korisnicima školske knjižnice je poticanje samostalnog istraživanja, oblikovanja saznanja, predstavljanja postignutih rezultata i vrjednovanje

⁵ Krpan Smiljanec, Marina. Lokalna povijest – temelj izgradnje zavičajne zbirke // Knjižničarstvo : glasnik Društva knjižničara Slavonije, Baranje i Srijema 1/2(2017), str. 59

svog rada. Školskim projektom se usporedno poučava istraživačke metode, informacijska pismenost, povezivanje sadržaja iz različitih predmeta, planiranje vremena i resursa, kritičko i kreativno mišljenje te vještine prezentacije. Osim istraživanja izvora iz zavičajne zbirke školske knjižnice, učenici koriste i druge izvore informacija: druge knjižnice, mrežne stranice, terensko istraživanje, ankete i intervjue.

Tema projekta je nekada usko vezana uz Osijek poput velikih školskih interdisciplinarnih projekta provedenih u učenici III. gimnazije Osijek, a u projektima s drugom temom učenici partnerima predstavljaju svoj zavičaj, grad i njegovu okolinu.

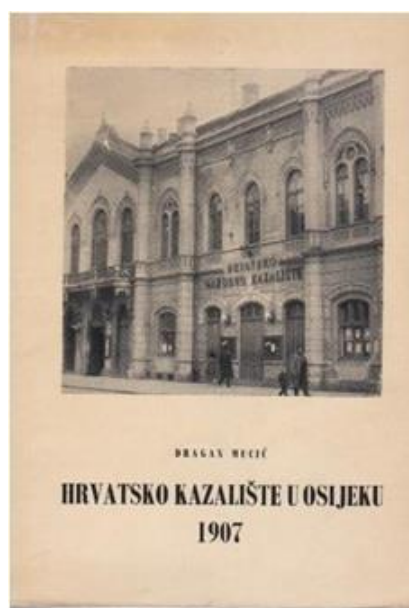
Cilj projekta *Osječka kavana (2003.)* bio je upoznavanje kulturnog i povijesnog miljea Osijeka iz drugoga kuta, odnosno saznati nepoznato o poznatom. Učenici su uz mentorstvo profesora istraživali povijest i život poznatih osječkih kavana i *café*-barova, okupljališta mladih, kako bi upoznavanje kulturološke i sociološke razlike među njima. Također su istraživali pojavu kave i kavana u Europi, što im je zajedničko s Osijekom, te umjetnički život vezan uz kavane: književnost, likovno i glazbeno stvaralaštvo. Informacije su pronalazili u školskoj knjižnici, arhivu, muzeju, pretraživanjem interneta, terenskim istraživanjem, anketiranjem građana i učenika škole, intervjuima članova svojih obitelji i osoba iz javnog i kulturnog života. Rezultate smo predstavili na javnom događanju u kavani *Waldinger*.

Hrvatska kulturna zaklada proglašava 2006. godinom nobelovca Vladimira Preloga (1906.-1998.). Profesori i učenici III. gimnazije su se odlučili pridružiti obilježavanju te godine provedbom projekta *Tragom nobelovaca Ružičke i Preloga* budući da su obojica kemičari koji su dio života proveli u Osijeku. Lavoslav Ružička je bio nastavnik, a Vladimir Prelog učenik Muške realne gimnazije koje je III. gimnazija pravni sljednik. Projekt je trajao od travnja do studenoga 2006., tijekom kojih su se istraživali razni izvori informacija (slika 6. i 7.), obavili intervjui i anketiranje učenika, pripremili i izveli kemijski i biološki pokusi. Knjižnica je bila mjesto istraživanja o životu i radu nobelovaca Ružički i Prelogu, u njoj su izloženi časopisi i knjige u kojima je prikazan njihov stručni rad i neki podatci iz njihova života (npr. angažiranje V. Preloga za potporu nobelovaca Hrvatskoj tijekom domovinskog rata). Rezultati istraživanja i prikaz pokusa, odnosno predstavljanje projekta, prikazani su široj javnosti kroz *Tjedan kemije*.

Slika 6. i 7. Časopis *Priroda*, korišten za potrebe istraživanja

Projekt *100 godina HNK u Osijeku (2007.)* usko je vezan uz povijest i sadašnjost djelovanja te značajne nacionalne kulturne ustanove. Istraživan je i njezin utjecaj na politički, kulturni i socijalni život grada. Učenici su do informacija dolazili u samom kazalištu i školskoj knjižnici (slika 8.). Predstavljen je školskom projektom danu s nizom radionica, prezentacija i izložbom učeničkih likovnih radova.

Slika 8. Monografija korištena za potrebe istraživanja

Predlagatelj projekta međunarodne suradnje srednjih škola *Secesijska baština* (2009.-10.) su učenici III. gimnazije Osijek. U projekt su još uključene Theresianum Eisenstadt iz Gradišća i Hrvatska gimnazija iz Budimpešte. Tijekom projekta učenici su istraživali tiskane i e-izvore u školskoj knjižnici i izvan nje, obavili intervju s obitelji Badurina koja živi u osječkoj secesijskoj ulici, u stanu s očuvanim secesijskim obilježjima (slika 9.) i terensko istraživanje. Glavni cilj projekta bio je podizanje svijesti o bogatstvu kulturne baštine secesije i potrebi njezina očuvanja. Osim toga cilj je i upoznavanje životne sredine projektnog partnera što znači da su učenici trebali predstaviti svoj grad (kultura, socijalne, gospodarske i političke prilike). Razvijanjem suradničkih odnosa među školama i građanima (roditelji, prijatelji, rodbina) učenici i profesori su uočili bogatstvo različitosti i sličnosti koje podižu vrijednost zajedništva u očuvanju kulturne baštine.

Slika 9. Secesijska obilježja

Predstavljanje zavičaja (slika 10.), samim tim i korištenje zavičajne zbirke, uvijek je obavezno i u ostalim međunarodnim projektima. *Upoznajmo Kopački rit i Neusiedler See* (2009.) je projekt suradnje s gimnazijama iz Gradišća koji za jedan od ciljeva ima njegovanje nacionalne kulturne i prirodne baštine. Projekt je ostvaren kao istraživanje na terenu, u školskoj knjižnici, muzeju (slika 11.), u okviru nastave te međusobni posjet i razmjena iskustava učenika i profesora. Učenici su u skupinama istraživali razne teme

vezane uz projekt. Upoznati su s načinom izrade umnih mapa, istraživanja raznih izvora informacija te izrade postera i PP-prezentacije. Rezultate istraživanja su prikazali na posterima i PP-prezentacijama koje su preveli na engleski i njemački jezik. Iste su javno prikazali u svojoj i inozemnoj školi u nazočnosti sponzora i javnih medija. Sudjelovali su u prijavi i predstavljanju projekta na natječaju Savjeta mladih Osječko-baranjske županije. Projekt je proveden uz potporu Ministarstva znanosti, obrazovanja i športa RH, Savjeta mladih Osječko-baranjske županije i Grada Osijeka. Učenici i nastavnici su tijekom međusobnih posjeta smješteni kod učenika i kolega partnerskih škola.

Slika 10. Terensko istraživanje

Slika 11. Posjet muzeju

U međunarodnom projektu *Učinimo svoj svijet nenasilnim mjestom življenja (2010.)* koji za jedan od ciljeva ima razvijanje i njegovanje kulture nenasilja. Projekt obuhvaća terensko istraživanje, u školskoj knjižnici, nastavu i međusobni posjet učenika i profesora. Aktivnostima smo skrenuli pozornost na različite načine korištenja slobodnog vremena (slika 12.) kako bi se smanjilo napetost mladih ljudi koja dovodi do agresivnog ponašanja, poticali razvoj tolerancije i razumijevanja među mladima i njihovim okruženjem. Svrha partnerstva je pružiti priliku objema školama da rade na istim temama i da uoče razlike i sličnosti između načina života u različitim društvima. Na maštovit i uzbudljiv način želimo dovesti nasilno ponašanje u zajednički fokus, tako da su svi partneri budu svjesni da je

ono što se čini kao lokalna tema zapravo podijeljeno univerzalno diljem Europe, iako u različitim oblicima.

Cilj projekta suradnje sa školama iz Mađarske i Slovenije *Ne želim biti kap, nego želim biti slap!* (2015.-16.) je promicanje solidarnosti, suosjećanja i dijeljenja. Provedene su projektne aktivnosti projektne aktivnosti u kojima smo se družili i pomagali na razne načine osobama koje ne mogu na uobičajen način ostvariti osnovne životne potrebe, bez obzira jesu li one materijalne, društvene ili intelektualne naravi. Bila su to druženje u radionicama (slika 13.) izrade uporabnih predmeta, radionice čitanja, pomoć u učenju, sportske aktivnosti tijekom kojih učenici i profesori upoznaju životne sredine projektnih partnera (kultura, socijalne, gospodarske i političke prilike). Razvijaju se suradnički odnosi među školama i građanima (roditelji, prijatelji, rodbina), uočava te prihvaća bogatstvo različitosti i sličnosti koje podižu vrijednost zajedničkog djelovanja u očuvanju kulturne baštine.

Slika 12. Slobodno vrijeme mladih

Slika 13. Održavanje radionica

Nastava povijesti

Već je rečeno kako je školska knjižnica podrška nastavnom procesu i da knjižničarka u planiranju izgradnje fonda surađuje s predmetnim nastavnicima. Zavičajna zbirka je oblikovana u skladu s planom i programom nastave povijesti. U svakom razredu učenici u referatima i prezentacijama obrađuju zadane teme: u 1. razredu je tema *Rimska Mursa*. Učenici 2. razreda obrađuju *Srednjovjekovni Osijek, Turski Osijek, Sulejmanov most, Izmjene strukture stanovništva Osijeka, Osječke Franjevce* (slika 14.) i *Plemićke obitelji*.

Najveći broj tema je u 3. razredu: *Masoni u Osijeku*, *Obitelj Pejačević*, *Tiskarstvo u Osijeku*, *Gradnja Tvrđe u 18. stoljeću*, *Spomenik umirućem vojniku*, *Hrvatski sokol*, *Osječka katedrala*, *Osječke gimnazije*, *Perivoji i parkovi Osijeka*, *Osječka groblja*, *HNK Osijek*, *Secesija u Osijeku*, *Družba braće Hrvatskoga zmaja*, *Industrija Osijeka 19. stoljeća*, *Bankarstvo u Osijeku 19. stoljeća*, *Ulice i trgovi Osijeka*. U 4. razredu su teme vezane uz 20. stoljeće: *Četnički pokret u Osijeku*, *Židovi u Osijeku*, *Saveznička bombardiranja Osijeka*, *Nestanak Folksdojčera*, *Osijek u Domovinskom ratu* (slika 15.).

Slika 14. i 15. Literatura korištena u nastavi povijesti

Knjižnica III. gimnazije Osijek za istraživanje većine tema posjeduje monografije skupine autora ili znamenitih Osječana poput: Marije Malbaša, Ivana Mažurana, Stjepana Sršana, Zlate Živaković Kerže i drugih. O nekim temama je pisano u enciklopedijama ili zbornicima, a za neke su dostupni i mrežni izvori.

Zaključak

Školske knjižnice se pri izgradnji zavičajne zbirke vode nastavnim planom i programom, *Standardom za školske knjižnice* i *Preporukama za ustroj zavičajne zbirke*. Zavičajna zbirka knjižnice III. gimnazije Osijek nastala je u suradnji s profesorima

povijesti, a koristi se pri istraživanju različitih tema u školskim projektima i nastave povijesti. Sadrži stručno i predmetno obrađene monografije o Osijeku, dok su djela njezinih građana većinom smještena u okviru struke ili umjetnosti kojoj pripadaju. Pri predmetnoj obradi monografija iz područja likovne umjetnosti, geografije i biografija čiji se sadržaj odnosi na Osijek, znamenite Osječane ili su njihov rad trebaju dobiti predmetnicu zavičajne zbirke. Treba razmisliti i hoće li ostati smještene unutar stručnog područja ili će promijeniti mjesto na polici i fizički ući u sastav zavičajne zbirke, a time i o njezinom prostornom smještaju.

Zavičajnu zbirku potrebno je i dalje razvijati, nabavljati nove naslove i primjerke uzimajući u obzir novi kurikulum nastave povijesti, potrebe učenika i nastavnika. Na žalost, neka izdanja monografija koje se bave zavičajnom poviješću 20. stoljeća su rasprodana i nedostupna pa će ih biti potrebno potražiti antikvarno ili na neki drugi način. Problem sustavne izgradnje zbirke je financiranje školskih knjižnica koje je ovisno o odlukama Ministarstva znanosti i obrazovanja RH i osnivača.

Planirana digitalizacija izvješća o radu Realne gimnazije ovisi o nekoliko čimbenika. Pitanje je zainteresiranosti i financijskih mogućnosti škole i mogućih partnera budući da takav projekt ne može provesti jedna osoba bez odgovarajuće tehničke i informatičke opreme.

Literatura

Bujanić, Katarina. Značaj zavičajne zbirke u zajednici. Zagreb: Filozofski fakultet, 2014. URL:

http://darhiv.ffzg.unizg.hr/id/eprint/4590/1/Katarina%20Bujani%C4%87_Diplomski%20rad.pdf (2019-05-24)

Krpan Smiljanec, Marina. Lokalna povijest – temelj izgradnje zavičajne zbirke // Knjižničarstvo : glasnik Društva knjižničara Slavonije, Baranje i Srijema, 2017. URL:

http://www.knjiznicarstvo.com.hr/wp-content/uploads/2018/09/288_Krpan-Smiljanec.pdf (2019-05-24)

Preporuke za ustroj zavičajne zbirke u narodnim knjižnicama i drugim knjižnicama (ustanovama) koje prikupljaju knjižničnu zavičajnu građu, 2009. URL:

<http://www.hkdrustvo.hr/clanovi/Preporuke.pdf> (2018-08-29)

Standard za školske knjižnice, 2000. URL:
<http://www.nn.hr/clanci/sluzbeno/2000/0698.htm> (2018-08-28)

Vlašić, Armida. Zavičajna zbirka narodne knjižnice na primjeru Gradske knjižnice i čitaonice Mali Lošinj: diplomski rad. Rijeka: Filozofski fakultet, 2015. URL:
<https://repository.ffri.uniri.hr/islandora/object/ffri:182/preview> (2019-05-24)